JZ Joost Zwagerman Essayprijs

Zeepok

Esmee Geerken

Barnacle baby noemde ik jou, want je zat aan mij vast als een zeepok op een boei. Zonder naam voor wie ik was, maar vol *oceanisch gevoel,* zoals Freud het noemde – nog deel van de moederborst en de hele wereld, voor de individuatie, de ontwikkeling van een afgebakend ik.

Aarde, noemde je mij een paar jaar later, omdat je moeder mij zo noemde. Maar wie of wat ik was, dat wist je eigenlijk niet. De Maan en de Zon kon je zien, ik was degene die de schommel droeg.

~

Aarde, noem je mij nog steeds – de naam die Copernicus mij gaf, van het Oud-Engelse eorþe, 'grond, bodem, land' – de wereld, *the Abode of Men*. Maar ik ben een wereld van velen, en mijn geschiedenis is lang. De geologische geschiedenis, zoals die bewaard werd in mijn stenen, maar ook: de geschiedenis van hoe jullie mij zagen.

De Maya's stelden mij voor als een schildpad, drijvend in een onmetelijke oceaan, de hemelhoeken in de vier windrichtingen omhoog gehouden door goden, de *Bacaps*. De Babyloniërs dachten dat ik een ronde schijf was, ontstaan uit het lichaam van zeemonster Tiāmat, wiens buik de hemel vormde. Pythagoras vermoedde dat ik bolvormig was, want dat was volgens de Oude Grieken de volmaakte vorm. Plato meende dat ik eruitzag als een bal van aan elkaar gestikte lappen leer, in de meest schitterende kleuren.

Zie jij mij, vraag je, zittend op het *Monkey deck* – het hoogste dek van het onderzoeksschip.

~

Mijn dataverzamelaars, noem ik jou en je collega's – *Earth System Scientists* – druk in de weer met meetapparaten om mijn conditie te bepalen, zoals ook *tech-bro's* hun gezondheid monitoren met horloges, ringen en apps.

Een zilveren weerballon stijgt op om de temperatuur van de stratosfeer te meten. Een rood-witte boei met gps-tracker drijft in de golven, traceert verandering in de golfstroom. Een geostationaire satelliet detecteert bosbranden die ondergronds overwinteren. De multibeam van het onderzoeksschip brengt het reliëf van de zeebodem in kaart, op zoek naar *Lost City*, een alkalische diepwaterbron die recent werd ontdekt.

De data laat het duidelijk zien. Er is iets gaande. Maar wat?

Een bekend gevoel steekt op: de angst dat het mis zal gaan.

~

Wanneer je terugkomt van de cruise vraagt je geliefde of je even op de bank komt zitten. Hij is verliefd geworden op iemand anders, zegt hij en vertrekt met de laatste boot naar de vaste wal.

's Nachts lig je met billen in de hoek van de woonkamer. Je strekt een been omhoog, het andere naar rechts en je armen naar links, alsof je een assenstelsel bent, een Euclidische ruimte op een bolvormige planeet.

Barnacle baby, ik had ook groter kunnen zijn ten opzichte van jouw lichaam – zodat het tachtig dagen zou duren om een rondje om mij heen te vliegen in plaats van tweeënzeventig uur. Of kleiner, zodat de vloer van je kamer bol zou staan. Maar ik ben wie ik ben, en jij ook: klein genoeg om je in mijn oppervlakte te bevinden, groot genoeg om boven het maaiveld uit te steken en de horizon te zien.

One can see a grain of sand if it is close enough.
One can see a mountain if it is far enough away, zei J.J. Gibson.

En op een dag wilden jullie, oppervlaktewezens, mijn bolvorm ontstijgen.

In 1935 maakte de *Explorer II*-ballon een foto van mijn gekromde horizon, vanaf 22 kilometer hoogte.

In 1946 brachten de *V-2*-raketten een tiende van mijn horizon in kaart, vanaf 105 kilometer hoogte.

In 1968 maakte de *Apollo-8* raket het mogelijk de eerste full-disk foto te maken, gevolgd door de *Blue Marble* in 1972, vanaf 29.400 kilometer hoogte.

En wanneer ik je nu vraag aan mij te denken, zie je mij als het beeld dat je telkens weer tegenkomt, in bioscoopreclames, op shampooflessen, in- en uitzoomend in *Google Earth*.

~

We are a way for the Cosmos to know itself, zei Natuurkundige Carl Sagan, in zijn televisieserie over het heelal.

'The Unreasonable Effectiveness of Mathematics in the Natural Sciences', noemde Eugene Wigner zijn artikel. En ook jij denkt dat de werkelijkheid zich aan de Natuurwetten houdt, geschreven in de Wiskunde, ook jij gelooft dat ik te bevatten ben als bol, dat mijn oppervlakte te berekenen is als vier maal pi maal de straal in het kwadraat.

Ook ik wil mezelf leren kennen, via jouw metingen, analyses, reconstructies en modellen.

~

Laat mij een poging doen, afgeleid uit de Natuurwetten (de stenen ontbreken).

Ik ontstond uit een draaiende schijf van stof, dat samenklonterde tot een vloeibare bol, 4,6 miljard jaar geleden.

Ik was alleen, in een straal van veertig miljoen kilometer tot Venus en zestig miljoen kilometer tot Mars. Alleen, ik ging ervan uit dat ik voor altijd alleen zou zijn.

Toen begon het differentiëren. De zware stoffen zonken, de lichte stoffen stegen op en dat wat niet zonk of steeg bleef drijven. Zo ontstonden er drie sferen, ik zal ze voor je tekenen, als cirkels in het gras:

De lithosfeer – de stenen.
De hydrosfeer – het water.
De atmosfeer – de lucht.

En wat ik me nu afvraag: kan de differentiatie ook doorslaan – wanneer een deel van het geheel zichzelf ontstijgt, losraakt van het lichaam, verdwijnt in het luchtledige, fysiek of in gedachten?

~

Lovelock en Margulis noemden mij Gaia, naar de Griekse godin van het leven: zij zagen mij als een zelfregulerende entiteit die het leven in stand houdt. Anderen noemden mij Medea, een zelfvernietigende moeder, die haar kinderen liefkoost om ze vervolgens te vermoorden.

Barnacle baby, het is waar dat mijn gemoed veranderlijk is, dat laten de klimaatarchieven zien. Maar wie is dit *zelf*, wie ben ik?

De Filosoof, die je ontmoette via een dating-app, zei dat men al lang niet meer over de Aarde dacht als één entiteit, één stem – dat was te totalitair. Hedendaagse filosofen zien mij als een *planetaire verwevenheid,* vertelde hij, terwijl je in zijn armen lag. Over 'mensen' sprak hij tussen aanhalingstekens – want over wie heb je het precies, wanneer je spreekt over de veroorzakers van klimaatverandering? Was iedereen wel even schuldig?

En wat als ik liever een vader was?

~

Zojuist heb je de sleutel van het nieuwe appartement in ontvangst genomen. Je bent geen Aardwetenschapper meer, althans – je hebt geen affiliatie en bent te moe om nog langer metingen te doen.

Je zit op een kussen in de lege woonkamer en kijkt naar de muren. In de schemering van je borst vliegen duizenden vleermuizen, schichtig, je hart ontwijkend, op zoek naar een gat.

Ik kan je niet zien, toch neem ik je waar via de zwaartekracht en via de stroming van het metabolisme; het omzetten van voedingsstoffen in hitte, beweging en bouwstoffen.

Zo volg ik *al* mijn kinderen; de hartkloppingen van muizen, de vleugelslagen van

winterkoninkjes, het galopperen van paarden – omdat de overvloedige energie zo vereffend wordt, energie die zich een weg door de materie baant en zo steeds vreemdere patronen vormt.

Hoe kwam het dat je moeder werd, vraag je, liggend op de spaanplaten vloeren. Want ook jij had graag een kind gewild, met de man die de laatste boot nam en op een ander continent ging wonen (mijn plaattektoniek zal de continenten over tweehonderd miljoen jaar weer samenbrengen, maar daar moet je maar niet op wachten).

~

Ik zal je vertellen over LUCA, een van mijn eerste kinderen – jouw *Last Universal Common Ancestor*. Ik neem je mee naar het *Lost City* van vier miljard jaar geleden: een hydrothermale bron, bestaande uit witte torens vol poriën: zie je de hete gassen, die in kolkende grijswitte wolken naar buiten stromen?

Zo vindt de energie uit mijn binnenste – hitte, atomen met te veel elektronen – een weg naar buiten, naar daar waar de leegtes zijn: atomen met te weinig elektronen. De elektronen blijven maar springen en vormen een stroming, geholpen door de met ijzer gecoate poriën. Zo vormen ze de eerste proto-cel, die zich begint te delen en niet veel later is daar LUCA.

LUCA verlaat *Lost City*, maar neemt het ijzer mee – het ijzer dat ook jij nog in je bloedcellen draagt – in de ferritine die nodig is voor het aanmaken van hemoglobine. De stroming die soms hapert, zoals wanneer je bloedarmoede hebt.

Zo kwam het dat ik moeder werd. Het was niet gepland, maar wel gewenst; het gebeurde. En daarmee begon het pas, de *free fall through chaos*, zoals Miranda July het moederschap beschrijft, het oneindige aantal te smeren boterhammen.

Was ik er klaar voor? Ja en nee. Maar thermodynamisch gezien was het onoverkomelijk.

~

Je zit op een fiets in de sportschool, op het scherm voor je beelden van de Tour de France. Een toeschouwer houdt een bord omhoog en zwaait naar de camera – de voorste wielrenner botst er tegenaan, de rest van het peloton buitelt op hoge snelheid over elkaar heen.

De zelf-replicerende patronen die steeds vreemdere vormen aannamen, maar telkens weer uiteenvallen in de oersoep. Hoe ontwikkelde LUCA zich tot wielrenners in peloton? En waarom is nog steeds niemand onsterfelijk?

~

Zodra je moeder wordt ben je nooit meer onbezorgd, dus sinds de eerste cellen zich deelden, sluimert de angst.

De angst voor een gruwelijk ongeluk – een wandelwagen die op het spoor rolt net wanneer de trein aankomt, een reiger-jong dat uit het nest wordt gegooid en in een vijver valt. Of geleidelijk, door ziekte, liefdesverdriet en ongelukkige mutaties, waarbij ik moet toezien hoe lijven aan kracht inboeten, steeds bleker worden en niet meer willen eten of drinken. En erger nog: wat als hun dood mijn schuld is?

Tot nu toe is het toch altijd goed gegaan, zegt de Zon. Hij maakt zich geen zorgen. Het individu gaat dood, soorten en ecosystemen sterven uit, maar de stroom, de *joie de vivre,* het leven zelf vindt nieuwe wegen. Het leven is robuust en weerbaar, meent hij; vooral sinds *hij* in het grootste deel van de energie voorziet – van planten, tot planteneters, tot vleeseters, tot olie, gas, wind- en zonne-energie, allemaal draaien ze op zijn uitbundige straling.

Maar, breng ik in; hoe zit het dan met de keren dat het *bijna* misging? De vijf massa-extincties?

Het geluid van de stilte, het massale sterven; het laat mij niet meer los.

Vrije energie voor allen, zegt de Zon – kijk eens hoe snel het gaat, de energie-transitie is al zo goed als gefixt. Misschien, zeg ik, terwijl de olievelden branden, maar uiteindelijk is niets gratis; denk aan de vervuiling, de afvalstoffen en de vrijkomende warmte – dat is wat het verzetten van werk met zich meebrengt, zoals de lithium en de *rare earths* die nodig zijn voor de accu's maar de bodem vergiftigen. Het afval stapelt zich op en wordt niet netjes opgeruimd, terwijl dat is wat de ecosystemen behoren te doen; alles, tot op het molecuul, recyclen. Wanneer dat niet gebeurt, zal de stroming haperen en storten de ecosystemen en de economie in.

Economie – het beheren van het huishouden, van het Griekse eco, *oikos*, huis, en *nomos*, wetten. Maar waar zijn de economen en wiens huishoudboekjes houden zij bij? Weten zij wel dat ik het eigenlijke huis ben, mijn metabolisme de uiteindelijke economie?

~

Je loopt via het park naar de Kostverlorenkade. Op de stenen trappen naast het water ligt een

dode zwaluw. De wind laat zijn vleugels zachtjes bewegen. Al mijn kinderen sterven, op een dag.

Ach, zegt de Zon, het leven gaat door.

Toch is daar weer die terugkerende angst, de angst voor verandering; tussen *Ice house* en *Hot house*, slapen en waken, glaciaal en interglaciaal, depressie en hypomanie, je vruchtbare dagen en de naderende menopauze.

De voortekenen zijn miniem – een aanhoudende droogte, een trillend spiertje in een wang. Toch zijn ze allang in zicht, in de toename van anomalieën, in de frequentie van hittegolven en orkanen, het aantal suïcides, in de fluctuaties van de aandelenkoersen en de tweets van *incels* – de boze mannen.

Het kantelpunt; soms veroorzaakt door *voorspelbare* veranderingen; hormonaal of orbitaal, de *Milanković-cycli*: mijn wiebelige baan om de Zon. Soms veroorzaakt door *onvoorspelbare* verstoringen, zoals een aardbeving of een uitbarsting van een pyroclastische vulkaan. Onvoorspelbaar omdat de variabelen complex zijn, alleen te modelleren met een oneindig aantal supercomputers.

En soms komt een kantelpunt werkelijk uit het niets, toevallig, zonder reden – wanneer Noord Zuid wordt en Zuid Noord, zoals tijdens een *geomagnetic reversal*, zoals wanneer een quark van *charm* naar *strange* flipt, zoals wanneer een geliefde verliefd wordt op iemand anders.

Of had je de voortekenen gemist?

Ik zou niet bang moeten zijn, spreek ik mezelf toe. Want werkelijk nieuwe vormen kunnen toch alleen vanuit de vernietiging ontstaan?

~

De test laat twee streepjes zien. Het was niet gepland, maar wel gewenst: in jouw baarmoeder groeit een oppervlaktewezen.

Wanneer er ergens een deur sluit, gaat ergens anders een raam open, had de verpleegster met

de blonde haren en doorrookte stem tegen je gezegd, toen je vier weken geleden bij je Oma waakte. Heel even voelde ik haar hand op je schouder rustten.

~

Barnacle baby, kind van het Cenozoïcum – mijn *Ice House* periode die 2,85 miljoen jaar geleden begon.

Kind van het Holoceen, het interglaciaal dat elfduizend jaar geleden begon, toen de ijskappen zich terugtrokken en een merel haar lied zong vanuit de toppen van een eenzame berk.

Kind van de uitgestrekte bossen die het stuifzand en de eindmorenes bedekten.

Kind van de eerste moeder die zich vestigde aan de oevers van de Indus, de Eufraat, de Tigris, de Nijl, de Rijn, in huizen van leem, hout en stenen, gebouwd naast kleine akkers met graan en velden waar enkele schapen graasden. Akkers die om de zoveel jaar in brand werden gestoken.

Kind van het drooggelegde moeras. Kind van het veen en vele ontginningen.

Kind van de eerste schrijvende moeder. Tekens die op meerdere plekken verschenen – in de klei, op de wanden van grotten, in Mesopotamië, in Meso-Amerika en China.

Kind van brons, kind van ijzer.

Kind van Kelten, Germanen en Eburonen, kind van de Romeinen.

Kind van moeders die handelden in tarwe, gerst, bier, specerijen, koffie, thee, schapen, varkens en geiten, die zich over de continenten verspreidden. Handel die zich ook toelegde op andere moeders, moeders wiens onderweg gestorven kinderen in zee werden gegooid.

Kind van een aanzwengelend metabolisme: de plantenresten van het Carboon die de machines, de automobielen, de schepen en de vliegtuigen in beweging brachten. Sneller, sneller, meer, meer, meer.

Kind van asfalt en gewapend beton.

Kind van de tussentijd – de periode tussen twee glacialen. .

Kind van een moeder, weldra moeder van een kind.

Komt het ijs nog terug? vraag je.

~

Je zit in de rode stoel van een conferentiezaal, in je buik duwt het kind haar voetjes in je middenrif. Op het podium is een paneldiscussie gaande: is het Holoceen ten einde, wordt het tijd om een nieuw tijdvak te definiëren, op basis van de veranderingen die de mensen teweegbracht? En wat is de juiste naam; het *Anthropoceen* (maar het waren niet alle mensen! roept de Filosoof), het *Chthulucene* dan, of het *Plasticeen*? En wat was het begin; toen de Neolithische boeren hun akkers in brand staken, toen de Romeinen de bossen ontgonnen, of toch het begin van de Industriële Revolutie, de uitvinding van het plastic, of de eerste atoombom-experimenten?

Barnacle baby, ik ben te groot om plaats te nemen en mijn mening te geven. Maar als planetaire verwevenheid zou ik zeggen dat mijn verleden alleen achteraf bezien kan worden – nu zit je er immers nog middenin. De klimaatverandering – nu eens niet aangestuurd door plaattektoniek, meteorietinslagen, uitbarstende vulkanen, excessieve algenbloei, oprukkende landplanten of de Milanković-cycli – veroorzaakt door antropogene broeikasgassen. Maar hoeveel de temperaturen in de komende vijftigduizend jaar zullen stijgen blijft onzeker, hangt af van vele feedback loops; zoals het al dan niet ontbranden van de methaan-hydraten in de zeebodem en het smelten van de permafrost. En van het meest onvoorspelbare: dat wat ‘de mensen’ zullen doen.

Komt het ijs nog terug, blijf je me vragen. Volgens sommigen zal het vijftigduizend jaar duren op basis van de Milanković-cycli, met een mogelijke vertraging van nog eens vijftigduizend jaar. Volgens anderen keren de ijskappen niet meer terug. Zij denken dat ik me op een *bifurcation point* bevind*,* een splitsing van twee wegen:

1) de ijstijd wordt voorgoed verlaten of,
2) ik blijf hangen in een oneindig interglaciaal.

Dus hoe kun je nu al bepalen of *alleen* het Holoceen ten einde is, of ook het Cenozoïcum?

Welke grenzen toekomstige geologen zullen definiëren, zal afhangen van de *snelheid* van de verandering en of deze veranderingen al dan niet weer in balans zullen raken door tienduizenden jaren van interacties, of zullen kantelen in een nieuwe configuratie, met een ander klimaat, waarin andere soorten gedijen.

En uiteindelijk zal het er vooral aan liggen of er in de toekomst nog oppervlaktewezens zijn zoals jij, wezens die zich hechten aan de geologische tijd.

~

Barnacle baby, een goede moeder laat haar kinderen stapje voor stapje los, terwijl jij je voor altijd in mijn oppervlakte zal bevinden. Dus misschien wil ik je zeggen dat ik méér ben dan een moeder, een bol en een systeem. Ik ben een geoïde, afgeplat aan de polen, vol deuken en scheuren. Ik ben jouw wereld, een lichaam dat zich in een dynamisch evenwicht bevindt, en jij een deel van het geheel, een actor met eigen verantwoordelijkheden, maar zonder het overzicht waar je zo naar verlangt.

Hoe met die verwarrende net-boven-het-maaiveld-uitstekende positie om te gaan, kan ik je niet zeggen. Het enige wat ik weet is dit: ook al zul je me nooit met eigen ogen vanuit de ruimte bezien, je kunt me wel voelen: via de zwaartekracht en via de overspringende elektronen die jouw vorm tijdelijk in stand houden als een rimpel in het zand. Via het oceanische gevoel, dat jou nog steeds omvat, luisterend naar de *sussurus*; het ruisen van het riet, de bomen, de golven.

Zo voel ik ook jouw kind groeien. Melk wordt omgezet in langere benen, waardoor ze opeens *wel* bij de trappers kan. Geratel van gekleurde, plastic kralen, over de ronddraaiende spaken. De naderende *fatbikes* die aan komen snellen op het fietspad langs de stoep. Een moeder is nooit vrij van angst – zei ik je dat al?